

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrť leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrť leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 10. februarja 1864. ~

Gospodarske stvari.

Zakaj neki goveja živina tu in tam tako hira?

Najbolj je tega to krivo, da je premalo dobrih bikov ali juncev za pleme; vrh tega pa se še nemarno gleštajo, slabo redé.

Drugo je to, da navadno gospodarji več živine redé, kakor imajo klaje. Gostač, ki nima ne pedi lastnega zemljišča, redí eno, dostikrat tudi po dvoje kóz! Klaje jima ne kupuje, polja tudi v najem ne jemlje. Po drugi poti redí svojo drobnico! Prazne in gole lehe na lepih deteljšćih so nam priče, od kod si krme omišluje, da čez zimo preredit svojo živino, poleti jo pase pa ob stranéh omejkov in trat, od kodar se zaleta mnogokrat v njive, najraje jih pase ob mejah poljskih, ki so blizo lesovja, in škoda, ki jo on tukaj s svojimi kozami prizadene, se divji zverini pripisuje. Kajžar s svojim malim vrtom in poljem za kaka dva mernika posestve redí kravo, dostikrat s teletom vred. Če tudi goni svoje živinčé s soseskino čedo na občine pašnike, si vendar pri vsem tem ni nikdar v stanu potrebne klaje za zimo pripraviti, zato jo spomladi, komaj da sneg skopni, na še rujave pašnike spušća. Kako ne bi hiralo tako zanemarjeno živinčé, akoravno mlado in zdravo? in kakošen zarod more priti po tako zamorjeni živini?

Da tudi veči posestnik bolje opravi, ako manj živine ima, pa jo bolje redí, je jasno kot beli dan, zakaj

gnoj se ne množi po številu živine, ampak po obili klaji;

manj živine pa bolje rejene ti donaša gotovo več mleka in okusnega mesa, kakor cela truma slokih (kumernih) repov;

le zarod od dobro rejene živine je krepák in močán.

In vendar nahajamo toliko kmetovavcev, ki nasprotno ravnajo! Marsikter gospodar bi po velikosti svojega zemljišća utegnill le 4 goveda s pridom rediti, pa jih redí 6 ali 8 repov, da jim dostikrat, posebno po suhih poletjih, v hribih po pešćenih in kamnitih krajih, pozimi družega pokladati nima, kakor pusto slamo, ktero mora dostikrat še celó s strehe puliti.

Po takem gospodarstvu ni čuda, da hira goveja živina!

0 goveji kugi.

Po sporočilu kr. namestništva v Zagrebu od 30. januarja je bilo po poslednjih naznanilih v zagrebški županii v Cvetkoviću 2, v Železnem 5, v Mahovem 2, — v križevski županii v Ivaneu 2, v malem Otoku 2, — v požeganski županii v Breznici 1, — v vrovitiški županii 45 goved za kugo bolnih, tedaj

skupaj 61. — V vsem skupaj je dosihmal Hrvatska in Slavonija zgubila 5624 goved.

C. kr. deželna general-komanda zagrebška 30. jan. naznanja, da se poslednji čas goveja kuga ni na novo prikazala v Ogulinski polkovini br. 3 in tudi v vojaških obćinah Kostajnice in Broda ne; sicer je, razun slavonske meje, v vojaški obćini Petrinjski celó malo živinčét zbolelo. Najhuja je kuga zdaj le v Brodski polkovini br. 7 in v Gradiškanski br. 8, kjer jih je na teden še zbolelo po 200 do 300 glav. Po kugi je vojaška granica dosihmal zgubila 18.462 goved, po vranćnici 536, ovác 1531, kóz 190.

Iz sosednih nahij turške Bosne se nič gotovega ne vé; to pa je gotovo, da imajo ondi kuge še dosti; potihne tu in tam, pa se zopet prikaže, čeravno bolezen sama ni več tako strupena kakor je izprva bila; mnogo živinčét preboli. Okoli Sarajeva še hudo razsaja.

Natoroznanske stvari.

Kamno olje (petroleum) — nova velike hvale vredna svečava.

Dragi gospod župan!

Vprašate me: kaj neki je tisti „petroleum“, ki so ga toliko začeli rabiti za svečavo, in po katerem se je pripetilo že veliko nesreč? Rad Vam odgovorim na to vprašanje, ker vem, da še več družim, katerim je to olje neznano, bode dobro došel ta odgovor. Odgovarjam Vam pa še posebno rad zatega voljo, da razjasnim, kdaj je to olje nevarno, kdaj pa je brez vse nevarnosti in tako nedolžno kakor naše lanéno ali ogeršćno. Čujte tedaj!

Zemlja naša prećudne stvari hranuje v svojem krilu. Premog (kamno oglje) poznate; pa še več družih podzemeljskih smolnjakov je. Al ni namen moj, da bi zdaj več Vam razkladal o teh stvaréh, ki so jih stvorile prećudne podzemeljske fabrike. Prestopim tedaj kar naravnost k Vašemu vprašanju.

Petroleum — napol grška napol latinska beseda — se pravi po nemško Steinöhl, po slovenski kamno olje, skalno olje, tudi kamna kri. Je pa to olje ali navadno (borno) olje; tako je gosto, rudečkasto- ali črnkasto-rujavo, zoperno po duhu, ki iz razpoklin nekterih gorá ali skal z vodo vred priteka in na vodi plava. Nahaja se v gornji in doljni Avstrii, v Tirolih, na Ogorskem, Erdeljskem itd., posebno veliko ga je v izhodni Indii itd., kjer ga rabijo za svečavo pa tudi za marsikaj družega; — žlahno kamno olje, ki ga tudi imenujejo zemeljsko nafto (Bergnaphta), je veliko čisteje, prav redko, rumeno kot vino in bolj prijetnega duha; vname se kaj rado. Sila veliko je tacega olja v nekterih krajih — v Ameriki posebno

kjer parnim mašinam kurijo s tem oljem, ki je za dve tretjini cenejše memo premoga.

To krasno olje, ki slovi zdaj po svetu kot najlepša luč, dohaja nam iz Amerike. Lansko leto so ga okoli 10 milijonov centov iz Amerike v Evropo pripeljali. Ali Vam ni to dosti jasen dokaz, kako čislano je že to olje in bode še zmiraj bolj, ko ga bote tudi Vi po kmetih v vsaki bajtici za svečavo imeli. Stavim, kolikor Vam je drago, da bode namesti brljavih lešerb Vam povsod svetilo kamno olje! In še plinovo (gazno) svečavo utegne spodriniti. Funt očiščenega kamnega olja velja le 34 ali 35 nov. krajc. funt ogeršičnega ali lanénega olja pa tudi toliko. Pre-rajtali so, da luč kamnega olja, ako gori s toliko svetlobo kakor 6 sveč (Milliovih), velja za uro le malo čez 1 nov krajcar, z manjšo svetlobo pa še cel krajcar ne.

Dosihmal so se nekteri bali tega olja, ker se je slišalo o mnogih nesrečah. Al, dragi župan, vsega tega se ni celó nič bati, ako se rabi očiščeno (rafinirano) olje. Kako to? bodete vprašali. Lej-te! to je tako-le:

Kamno olje, ki ga dobivamo iz Amerike, obstaja iz dveh tvarin (stvari): ena je tako imenovana nafta, druga je pravo kamno olje. Obé te tvarini gorite; obé ste si sicer podobni in sorodni, in vendar je med nafto in kamnim oljem velik razloček. Nafta je kakor éter neka izhlapljiva ali izdišljiva stvar; kadar se pritakne temu hlapu ali plinu goreča sveča ali kar si bodi gorečega, se hipoma užge hlap, in nafta s plamenom gori, dokler jo je kaj v olji. Zato je nafta tako nevarna, ker lahko ogenj z velikim plamenom napravi krog in krog.

Al ta nevarnost se lahko in popolnoma vzame sirovemu kamnemu olju, ako se mu odžene nafta, to je, da se olje očisti nafte, ki se vjame v posebno posodo, olje pa potem samo, čisto ostane. Tako očiščeno (rafinirano) kamno olje je tako brez vse nevarnosti kakor vsako drugo olje. Glavna stvar je tedaj, da si kupimo od poštenega trgovca očiščenega kamnega olja, kterege se dobí povsod na cente. Da pa je olje res očiščeno, se lahko vsak sam prepriča. V skledico vlite nekoliko kamnega olja, pa prižgite košček papirja ali trsko in držite jo nad oljem. Ako je olje sirovo in ni očiščeno, pri tej priči se vname nafta in tudi olje se užge; ako pa je olje očiščeno, Vam bo pogoril sam papir ali trska in olje se ne užge. — To so gotove skušnje, po katerih nikogar ne more oslepariti goljufen barantač s sirovim oljem. To trdi tudi zagrebški „Gosp. List“, po katerem Vam bodem drugi pot še nekoliko več o tem povedal, kako je s svetilnicami (lampicami) ravnati pri tej svečavi.

Vrednik.

Zgodovinske stvari.

Kaj je zgodovina? Kako se piše zgodovina?

Spisal in govoril v čitalnici ljubljanski dr. E. H. Costa.

(Dalje.)

Splošna svétovna zgodovina pak se povzdiguje nad vse kraje, nad vse čase. V njej dobiva posamezni človek svoj zgodovinski prostor le v zvezi z drugimi ljudmi, ki so poklicani k enacemu namenu, in ki toraj hrepené, da bi prišli do enacega konca. Take zveze se po jeziku in po rodu imenujejo narod, po zakonih in ustavah država, po svojem razmerji z Bogom verske družbe. Časi se združi vse življenje in prizadevanje kacega naroda samo v enej velikanskej osobi, iz čegar bitja in dejanja odséva značaj in delavno življenje vseh družih njenih bratov, tako da národna zgodovina dobí životopisno lastnost. Take osebe, ki se

iz nedozirne množnosti podobnih pa vendar le raznih prikazni vzdigajo kakor holmi, na ktere solnce sije, vidimo v tistih velikih junacih, na ktere zgodovina pripenja svoje brezkončne niti, da potem nekoliko počiva v svojem težavnem, bojevitem téku. Svétovna zgodovina zapisuje v svojo knjigo vse imena vredne pridobitke posameznih ljudi, oči pa ima vedno obrnjene na veliko celoto, in z vrstečim, v red devajočim duhom ločene posameznosti zopet zbira v viši pojem, ter odružene imetke prilaščuje vzornej celoti, ktera je pa zopet le samo ud na verigi vsega človeštva. Svétovna zgodovina torej zvesto shranja vse vzorno blago, kar ga je obrodilo v kacem času, v kakej deželi in pri kacem narodu, in spravlja vsacemu ljudstvu, v njem pa vsacemu posamezniku njegovo last in njegov delež, ter za trud in delo plačuje s čestjo in slavo, ali pa slabo rabljene kreposti kaznuje sè sramoto in zaničevanjem, pridobitke vseh zopet vračuje vsemu človeštvu v lastnino, ter skrbi, da se nič pravega blaga ne izgubi, da ne izgine z naše zemlje nobena v nebesih rojena misel.

Zgodovinar mora najprvo razumeti pri narodu njegove národne posebnosti, potem razmerje z drugimi narodi in poslednjič razmerje s človeštvom sploh.

Kar se tiče prvega, mora najpoprej dobro pogledati, kake lastnosti ima dežela, da bi zvedel, koliko so pripomogle tla in solnce, reke in gore ali mogočno morje, da se je narod v svojem izobraževanju tako zasuknil, da je privzel svoje sedanje nagibe in običaje, in da se je lotil sedanjega dela in življenja. Človek je tesno zrasten z naravo, ktera ga objemlje, in celó duševni pridobitki vsacega naroda, ako mu niso od drugod prineseni, imajo tudi nekoliko korenin v lastnosti svoje zemlje, dasitudi so pomagali še drugi vzroki, in sicer rod, duševna obdarjenost, izobrazna sposobnost in prirojena duševna mér. Zgodovinar se tedaj mora vedno držati zemljopisca, mora s človekom popisovati vse, kar je okoli njega, mora dokazati, v kako živje zajemnosti je ljudstvo z deželo, v kateri biva.

Nobenemu narodu pa ni dano, da bi v teku svojega življenja samôval, ampak srečati se mora z drugimi, poskušati mora z njimi svoje kreposti, da se mu tako obudé njegove moči in sposobnosti. To srečavanje pak je ali sovražno, in potem rodi vojne in osvojitve, ali pa mirno, in dela pogodbe in trgovske zveze. Bodi-si pa to ali uno, oboje omiko povzdiguje, množi in bogati.

Vojne in orožje imajo obilo svojega prostora v zgodovini, posebno v krepkej mladosti raznih narodov, in če zgodovina tudi ne govori samo o njih, in če se tudi kažejo le za važnejše znamenja narodnega življenja poleg mirnih činov in poleg duševne delavnosti; vendar se jim njihova vrednost in pomen mora neokršen hraniti. Boji so čini možatih narodov, v vojni se v najsilnejšej obilici razodeva narodova krepkost; vojna brani mekušnosti in toposti v deželo, ter hrabremu in srčnemu možu obeta nastopke slavnih del. In kakor je v človeškem življenji veličanska in plemenita podoba tisti zemski sin, ki se z osodo in s trpkimi britkostmi krepko bori, če tudi uleže, da na-nj celó poezija često naslanja svoje vzorne stvaritve, tako tudi pri pravem zgodovinarji stoji vedno v prvej vrsti narod, ki se bori in bojuje, pa naj potem zmore ali slavno pade. Vojna pa tudi narode preseljuje in meša ter množi duševni zaklad z novimi plodovi; in da-si podira poprejšnji red, pa izobražene mesta zasiplje v razvaline; vendar iz krvavih tal odganja novo življenje, in prihodnji zarod si vzame duševno dedino umrlih očetov, in potem jo bogati z novimi naredbami. Ko bi ne bilo jeklene vojue,